

HEIMWEE OF FERNWEH?

TEKST THEO DIRIX

"Hem dan vond ze aan zee op een rotspunt gezeten, als altijd de ogen vol tranen; klagend en sterk naar huis terugverlangend, kwijnde zijn levenslust weg; de nimf kon hem niet meer bekoren."

HOMERUS: ODYSSEE, DE TERUGKEER VAN ODYSSEUS

Odysseus is een klassiek voorbeeld van een expat: hij vertrok voor zijn werk (oorlog voeren in Troje), maakte een omweg van tien jaar (voor het avontuur) en bleef her en der hangen voor de liefde, o.m. bij een mooie nimf. Na een affaire van zeven jaar kon die Kalypso het heimwee van haar held niet langer aanzien en liet hem vertrekken, terug naar zijn vrouw Penelope en troon in Ithaka.

Vandaag zijn we met alsmaar meer die om professionele, recreatieve, liefdes- of studieredenen van thuis vertrekken. Anderen ontvluchten hun land. Migratie zit wereldwijd in de lift. En heimwee? Zoals in: "Schip neem me mee, heel ver, ver over de zee; 't zwerven is uit, want 'k heb zo'n heimwee naar huis"? Nee, daarover hebben wij het liever niet. (Zijn dat ook verzen van Homerus? Nee, van Will Tura.)

Een consultatie van dokter Google levert op driekwart seconde drie miljoen resultaten. Het lijkt wel of iedereen een mening over *le mal du pays*, *Schweizerkrankheit* of *pothopatriadalgia* heeft. Sommige lijstjes beschrijven de symptomen als licht: een zwaar gemoed, somber, angstig, ongelukkig altijd. In alle gradaties, van normaal tot pathologisch. Anderen leggen inderdaad een verband met hartklachten, diabetes en internetverslaving. Heimwee van het kattentype zou een sterk verlangen naar een vaste plaats vertonen, heimwee van het hondentype zou gevoeliger voor personen zijn. Feit is dat je er, zoals van ledevede (liefdesverdriet), flink van ondersteboven kunt zijn, met je hele lijf en leden. Van de vele tips op Internet om er mee om te gaan, kreeg ik al wel een allergie.

'De man die dit volk leerde lezen' noemt heimwee: 'landziekte': "eene zonderlinge en geheimzinnige ziekte der hersens". In 'Geschiedenis mijner jeugd' beschrijft Hendrik Conscience hoe hij als jonge soldaat-vrijwilliger aan "de schrikkelijke en meest dodelijke kwaal leed", precies zoals studenten op internaat, kloosterlingen, gevangenen, "in een woord, (...) menschen die te vroeg van de geboorteplek zijn weggerukt".

Een paginalange gedetailleerde beschrijving van symptomen vat hij zo samen: "Door deze eendenkerij vervallen zijne hersens welhaast in eene durende verlamming, die voor gevolg heeft dat het lichaam de noodige zenuwsappen niet meer toegezonden worden".

Op een andere pagina in dit blad vragen we aan Prof. Dr. Ron Kupers, neuroloog tussen Montreal en Kopenhagen, of het inderdaad een ziekte der hersens is. Hij herinnert zich niet ooit een 'fMRI onderzoek, een *brain imaging* studie, rond *homesickness*' gezien te hebben maar hij herkent natuurlijk wel de ene en de andere '*neurotransmitter*'.

Het is tegelijk verrassend en teleurstellend dat nog maar zo weinig onderzoek naar heimwee is gedaan. Dat onderzoek is bovendien nog vaak gedateerd ook, en dat terwijl migratie alsmaar ingrijpender wordt.

In Nederland wordt vaak verwezen naar een groep Tilburgse onderzoekers met Miranda Van Tilburg en Ad Vingerehoets. In Utrecht en Groningen doen Margaret Stroebe en haar collega's research in het kader van verliesverwerking.

Dat komt inderdaad het dichtst bij de algemene opvatting: heimwee is een vorm van *mini grief*, alleen verschillend van rouw omdat niet alleen een mens of een dier uit de omgeving wordt gemist, maar een hele omgeving van smaken, geuren, muziek en routines.

Niet alleen schrijvers zoals S. Marai, K. Kavafis en N. Kazantzakis vertellen hoe Odysseus zich na zijn thuiskomst al gauw begon te vervelen en opnieuw vertrok. Dat komt vrij goed overeen met mijn landziekte. Ik koester ze, zoals ze slingert tussen mijn gemis aan een thuis en mijn verlangen naar het onbekende. (Over *bilocatie* zou ik volgende keer een boekje kunnen opendoen). Heimwee en fernweh zijn beide een wezenlijk deel van mijn identiteit. Maar dan wel liefst in balans, natuurlijk.

Hoe sommige van onze expats, Vlamingen in de Wereld, hun heimwee ervaren, leest u verderop.